

בס"ד, יום שני ה' תשרי תשע"ב

שם:

זמן:

מבחן שבועי מסכת בכורות טז – כב (133)

א. (1) מה דינו של השוחט קדשים שקדם הקדשן למומן בחוץ, ומדוע? (2) מה דינה של תמורת קדשים בעלי מומים, והאם יש נפקא מינה בין קודם פדיונם של הקדשים לאחר פדיון, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינה מדין תמורת בכור או מדין הולדות דירה, ומדוע? (3) כיצד התבאר בסוגיין הכתוב "ממעלי הגירה וממפריסי הפרסה וגו' טמא הוא לכם"?

ב. (1) המקבל צאן ברזל מן העובר כוכבים, מה דין הולדות וולדי הולדות לענין בכורה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מדין זה אף לדין בהמת ארנונא לענין בכורה, ומדוע? (2) מה הוא "העמיד וולדותיהן תחת אימותיהן"? וכיצד הדין לענין בכורה בכהאי גוונא? (3) האם יש בקבלת צאן ברזל משום ריבית דארוייתא או דרבנן, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינו מדין בכורה במקבל צאן ברזל מן הגוי, ומדוע?

ג. (1) רחל שילדה מין עז, מה דינה לענין בכורה? וכיצד הדין היכא דאם אמה היתה גם עז, ומדוע? וכיצד הדין היכא דאמה עז אבל אם אמה היתה רחל, ומדוע? (2) האם אפשר ללמוד את דינו ה"גדמה" שנאמרו בבכור אף לשאר הקרבנות, ומדוע? (3) אלו דינים נאמרו בסוגיין על הצמר דנדמה? ומדוע?

ד. 1) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, או זכר ונקיבה, כיצד צריך לנהוג בענין הבכורה, ומדוע? 2) מה ביאור הפלוגתא אי אפשר לצמצם בידי שמיים? והאם אפשר ללמוד מדין זה אף לצמצום בידי אדם, ומדוע? וכיצד הסיקה הגמ' בדעת רבנן גבי אפשר לצמצם בידי אדם, ומדוע? ומאלו דברים אמרינן דאין ראייה לענין מצמצם בידי אדם, ומדוע? וכיצד קיימא לן להלכה באפשר לצמצם?

ה. 1) נמצא הרוג מכוון בין שני עיירות, כיצד יש לנהוג בענין העגלה הערופה, ומדוע? 2) כיצד יש לנהוג בענין מתנות הזרוע לחיים וקיבה גבי ספק בכור, ומדוע? והאם בכל ספק בכור אמרינן האי דינא, ומדוע? והאם אפשר להוכיח כיצד פסקינן להלכה מהא דפסקינן בפרק שנים אחוזין גבי השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו כרבי יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה, ומדוע?

ו. 1) מה חידש רב פפא בענין מתנות הזרוע לחיים וקיבה גבי ספק מעשר, ומאי קמשמע לן בהא? 2) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ומת אחד מהן, כיצד יש לנהוג בענין הבכורה (פרט), ומדוע? 3) שנים שהפקידו אצל רועה ומת אחד מהן, כיצד יש לנהוג בנותר, ומדוע? 4) שתי רחלות שלא ביכרו וילדו שני זכרים ונקיבה, כיצד יש לנהוג בענין הבכורה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינו מדין רחל שילדה שני זכרים, ומדוע?

ז. 1) אמאי סברה הברייתא דהזכר הראשון שנולד לאחר הנקיבה נמי יחשב בכור, ואמאי באמת אינו חשיב בכור? 2) מה דינו של יוצא דופן לענין בכורה, ומדוע? והאם היבא דיצאה לפניו נקיבה נמי הכי דינא, ומדוע? 3) מה דינו של זכר פטר רחם באופן שיצא לפניו זכר או נקיבה דרך דופן, ומדוע? 4) מה הוא כלל הצריך לפרט, ומה הוא פרט הצריך לכלל?

ח. 1) הלוקח עז בת יותר משנה מן העובד כוכבים ואינו יודע אם ביכרה כבר או לאו, כיצד יש לנהוג עמה לענין בכורה, ומדוע? 2) מה דעתו של רבי מאיר בבשר הנמצא במקום שיש רוב חנויות מוכרות בשר שחוטה, ומדוע? 3) מה דין חליצת קטנה, מה דין חולצת לקטן, ומדוע?

ט. 1) הלוקח עז בת שנתה מגוי ואינו יודע אם ביכרה, מה דינה לענין בכורה (פרט: לקדושת בכורה ולענין נתינה לכהן), ומדוע? והאם יש לתלותו בפלוגתא אי חיישינן למיעוטא, ומדוע? וכיצד הדין היכא דהגוי אומר שכבר ביכרה, ומדוע? 2) בהמה שטינפה, האם טינוף זה פוטר מבכורה, ומדוע? והאם בכל טינוף נאמר האי דינא, ומדוע? ומאי חשיב "טינוף"? 3) האם רבי מאיר דחיש למיעוט הוא אף מדאורייתא? והאם אף לקולא חיש ליה רבי מאיר?

י. 1) בהמה שחולבת האם נפטרת מן הבכורה, ומדוע? והאם יש לתלות נידון זה בפלוגתא בעלמא אי חיישינן למיעוטא, ומדוע? 2) האם יש להוכיח כיצד קיימא לן בבהמה חולבת מהא דמסקינן לקמן כרבן שמעון בן גמליאל דהלוקח בהמה מיינקת מן העובד כוכבים פטורה מן הבכורה, ומדוע? והאם משיטת רשב"ג גופיה יש להוכיח כיצד יסבור בבהמה חולבת, ומדוע?

יא. 1) האם משכחת לה בהמה דקה שתתעבר ותלד פעמיים באותה השנה? 2) באיזה אופן משכחת לה מעשר בהמה מגדיה אחת? והאם אף משכחת לה שיהיו כולם בתוך שנתה? 3) כמה הם ימי העיבור של בהמה דקה, ומניין? וכמה הם ימי העיבור של חמורה?

יב. 1) האם מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, ומדוע? ובאלו דינים דומה מעשר לבכור, ובאלו דינים דומה לשאר הקדשים? 2) הלוקח בהמה מן הישראל ואינו יודע אם ביכרה או לאו, כיצד יש לו לנהוג בענין הבכורה, ומדוע? והאם אפשר לסמוך על הא שהמוכר לא הודיעו כי היכי דסמכו לענין אותו ואת בנו, ומדוע? 3) בהמה מבכרת שהפילה ואינו יודע אם הוא מין קדוש בבכורה או לאו, האם יש לנהוג בו קדושת בכורה, ומדוע?

יג. 1) בהמה ששפעה חררת דם, או המפלת שליא, כיצד דינה לענין טומאה, ומדוע? 2) מאימתי חשיב "פתיחת הקבר" במפלת נפלים באדם ובבהמה, ולמאי נפקא מינה? 3) מה הוא שיעורו של "גוש הבא מארץ העמים"? 4) כיצד מטהרים ציר הלקוח מעם הארץ, ומדוע מהניא? והאם לכל מילי מהניא, ומדוע? והאם יש לדון בו משום "נותן טעם" או משום "סלק את מינו", ומדוע?

יד. 1) סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים, כיצד יש לנהוג בהן (פרט), ומדוע? ומה הוכיח רב דימי מהאי דינא? והאם סותר הוא למאי דאמר גבי חוזר וניעור באיסורים, ומדוע? 2) האם הדין שנאמר גבי צורת האכילה בסאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים, יאמר אף בחולין טמאים שנפלו לתוך רוב חולין טהורים, ומדוע?

בהצלחה!

השובות למבחן בכורות טז כב

- א. (1) בסתם מום אינו חייב, משום דאינו ראוי לפתח אוהל מועד. ולדעת רבי עקיבא כל שיש בו מום בדוקין שבעין דקיימא לן דאם עלה לא ירד, שפיר חשיב ראוי לפתח אוהל מועד וחייבים עליו.
- (2) אם קדם מומו להקדשו, אין התמורה חלה כלל. ואם קדם הקדשו למומו, תמורתו חלה, וקודם פדיון הרי תיקרב. אבל לאחר פדיון אינה קריבה, משום דבאה מכח קדושה דחוויה, ואף להפדות אינה יכולה משום דלא אלימא קדושתה, אלא תמות. ואיכא ביה אף לאו כדררשינן ממעלי הגירה. ואף דבוולדות חזינן דלאחר שנפדו ליכא בהו כלל קדושה, היינו משום דקדושתן רק מכח אימן, ולא דמי לתמורה דקדושתן מחמת עצמן. אי נמי, שאני הכא דאיכא קרא. ולא דמי לתמורת בכור דקיימא לן נמי דאינה קריבה ולהכי תאכל במומה לבעלים, דשאני התם דשם בכור עליה, ובכור הכי דינו דנאכל במומו לבעלים.
- (3) מסקינן דמעלי הגירה אתי לחידושו של רב נחמן דתמורת בעלי מומים לאחר הפדיון מתה. ומפריסי הפרסה אתי לחמש החטאות מתות, והיינו דכתיב ביה "טמא" דאסורה באכילה, דאי מהלכתא לא הוי ידעינן דאית ביה לאו, וכן מקרא גרידא לא היינו יודעים דלמיתה אזלא. אי נמי, דהקרא אתי לאקושי מעלי הגירה למפריסי הפרסה, דכי היכי דמפריסי הפרסה דהיינו חמשה החטאות המתות למיתה אזלי, הוא הדין תמורת בעלי מומים למיתה אזלא.
- ב. (1) לדעת רב הונא, רק הוולדות עצמן פטורות מן הבכורה, משום דאם אינו משלם לגוי המגיע לו, הרי תפיס לבהמה ולוולדותיה. אבל ולד הולדות כן חייב בבכורה כשיבכר. ולדעת רב יהודה, אף ולד הוולדות פטור משום דאף אותו יטול הגוי, ורק ולד ולד הולד חייב בבכורה. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל במתניתין, על כל הדורות איכא פטורא. וכתבו התוס' דאף דהכא יד גוי באמצע פטור מן הבכורה, ליכא למילף לבהמת ארנונא משום דהתם עיקרה של הישראל, והכא בצאן ברזל עיקרה של הגוי, ומשום הכי מהני יד גוי באמצע כדי לפטור את הישראל אפילו דחשיבה כעומדת ברשותו.
- (2) לדעת רש"י היינו דפתח לו פתח דיוכל ליטול אף את הוולדות. ולדעת רב הונא דור נוסף נפטר מן הבכורה. ולדעת רב יהודה אין נפקא מינה בין העמיד ללא העמיד דלעולם רק דור אחד נוסף הוי בכלל הפטור. והתוס' ביארו דהעמיד היינו בגונא דמתו האמהות והעמיד הולדות תחתיהן.
- (3) מבואר בבבא מציעא דיש בו משום ריבית, ולרש"י היינו רק דרבנן דשמא לא יהיה שבח. אבל התוס' ביארו דהוי ריבית קצוצה, דאיירי שקוצץ עליו בכך וכך דמים לשנה עבור הקרן ועבור השבח. ומכל מקום ליכא למילף מינה לענין בכורה, דאף דחשיב עומדת ברשות הישראל, מכל מקום יד גוי באמצע ומשום הכי פטור.
- ג. (1) אם אינה דומה כלל לאם, אינה חייבת בבכורה. אבל אם יש בה מקצת סימנים, במתניתין מבואר דחייבת, אבל אמרינן דלרבי שמעון בעינן ראשו ורובו דומה לאמו. ואם הרחל גם היתה עז, איכא צד בגמ' דהוא פלוגתא דרבי מאיר וחכמים, האם אמרינן חזרה שיות למקומה ולא בכלל נדמה הוא וחייבת בבכורה. או דלא אמרינן חזרה שיות למקומה. וכן היכא דהוי כמין אמה אבל אינה ממין אם אמה, איכא צד בגמ' דהוא פלוגתא דרבי מאיר וחכמים, האם אולינן בתר אמה, ולא בכלל נדמה הוא, או דאולינן בתר כל הדורות.
- (2) אמרינן דדווקא לענין בכור שייך לחייב נדמה היכא דדומה לאם אמו או דדומה רק לאמו. אבל לענין שאר הקרבנות בין דחייב ובין נדבה בעינן שה שיהיה מכל צדדיו שה, ובחייב ילפינן לה מדכתיב "ושעיר אחד" והינו מיוחד ובא מששת ימי בראשית דלעולם לא השתנה ממשפחתו. וכן ילפינן לנדבה מדכתיב "שור או כשב" וממעטינן פרט לנדמה.
- (3) נאמר דאין צמרו נאסר משום כלאיים, דהא כתיב צמר ופשתים, ומה פשתים דלא נשתנו נדהא אף אם הדלה אותם על מין אחר, כיון דלא נשתנה ריחו לא חשיב שינוי, אף צמר שלא נשתנה. וכן פסול לתכלת דציצית, דהרי הוקשה ציצית לכלאיים. וכן אינו מטמא בנגעים, כדכתיב בגד צמר או בבגד פשתים. וכן אין צמרו חייב בראשית הגז.
- ד. (1) לדעת רבי יוסי הגלילי שניהם לכהן משום דאפשר לצמצם וכתוב "הזכרים" בלשון רבים. ולדעת רבנן רק אחד לכהן משום דאי אפשר לצמצם. ולדעת רבי טרפון [קודם שחזר בו] יש ליתן לכהן הבריא טפי, משום דמסתברא דהוא קדם לחבירו. אבל לבסוף הדר ביה רב טרפון וסבר דחולקין בשניהם. ולדעת רבי עקיבא המוציא מחבירו עליו הראיה ואין לו אלא הכחוש. ובילדה זכר ונקיבה, כולי עלמא מודו דאינו חייב ליתנו לכהן. וכתב רש"י דהיינו משום דשמא יצאה הנקיבה ראשונה. והתוס' כתבו, דאף אם יצאו שניהם כאחד מודה רבי יוסי הגלילי, משום דהניקבה שיצאה עמו מבטלת ממנו שם בכורה.
- (2) התוס' כתבו בדעת רש"י דבידי שמים כיון דאינן מתכוונים להכי, סברי רבנן דלא שייך שיהיה בצימצום, ורבי יוסי הגלילי פליג. והתוס' ביארו דוודאי דשייך שיהיה בצימצום, אלא סברי רבנן דאי אפשר לעמוד על הדבר האם היה בצימצום. ואמרינן דבדעת רבנן יש להסתפק דשמא בידי אדם דמתכוונים לצמצם שפיר שייך צימצום. ומסקינן דמחוט הסיקרא הנעשה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים ליכא ראייה דאפשר לצמצם, משום דיש לומר שהרחיבוהו באופן דהדרמים שיתנו מלמעלה וודאי דיהיו למעלה והדרמים שלמטה וודאי למטה. וכן ממידת הכלים והבנין ליכא ראייה, משום דהכי אמר רחמנא ואפילו אינו מדוקדק. וכן ממאי דאמרינן דתנור ששברו לשנים אינו נטהר משום דיש בחלק אחד רוב, ליכא ראייה משום דשאני כלי חרס דאינו יכול להשבר בשוה. ומסקנת הגמ' דלרבנן אף בידי אדם אי אפשר לצמצם, מהא דאמרו דנמצא הרוג מכון בין שתי עיירות יביאו שתי העיירות עגלה בשותפות, ואי נימא דאפשר לצמצם, ממה נפשך או דלא יביאו כלל דהא כתיב קרובה ולא קרובות, או דלא דרשינן הכי ותרוויהו יביאו. אלא מוכרח דסברו אי אפשר לצמצם ורק אחת קרובה ולהכי יביאו בשותפות ויתנו. וכתבו התוס' דלהלכה קיימא לן דבידי אדם אפשר לצמצם, אבל בידי שמים אי אפשר לצמצם.
- ה. (1) לדעת רבי אליעזר מביאים שתי עגלות, ומסקינן דסבר כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם, ודרש קרובה ואפילו קרובות. ובדעת חכמים איכא תרי ברייתות. איכא ברייתא דסברה דפטורים מכלום, ומסקינן דנמי סברו אפשר לצמצם אלא דדרשו קרובה ולא קרובות. ואיכא ברייתא דסברה דיביאו בשותפות ויתנו, והיינו משום דאי אפשר לצמצם ורק אחת חייבת וכיון דלא ידעינן מי חייבת, יביאו בשותפות ויתנו.
- (2) היכא דאיכא ספק על שני זכרים דלדעת רבנן נותן אחד לכהן, נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי בענין המתנות, דלרבי מאיר חייב במתנות משום דממה נפשך חייב לכהן בכור אחד ומתנות של חבירו, ולדעת רבי יוסי אינו חייב במתנות, ומסקינן דהוא משום דעשו את שאינו זוכה כזוכה ואין הכהן יכול לבא עליו משני צדדים, דיכול הישראל לומר לו דמה שבדיו הוא באמת הבכור וכבר זכה בו הכהן וכאילו חזר וקנאו וכבר נפטר מן המתנות. ומסקינן, דהיכא דאין חלפיו ביד כהן, כגון בילדה זכר ונקיבה דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אף

רבי יוסי מודה דממה נפשך יש לכהן מתנות, דאם הוא בכור הרי כולו של הכהן, ואם אינו בכור, הרי לכל הפחות המתנות של הכהן. וכתבו התוס' דליכא לפשוט להלכתא ממאי דפסקינן כרבי יוסי גבי השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו, דהתם מטעמא אחרינא אמרינן עשו את שאינו זוכה כזוכה ואינו ראייה לסוגיין.

1. (1) רב פפא חידש דאף רבי מאיר מודה דאין לכהן כלום משום דהכא ליכא ממה נפשך, דהרי דין המעשר להיות נאכל לבעלים. ואמרינן דאי לאו דרב פפא הוי אמינא דטעמיה דרבי מאיר הוא כדי שלא תשכח תורת מתנות, ואפילו בכהאי גוונא דליכא ממה נפשך יש לחייבו, ומאי דאמר חליפיו ביד כהן, לרבנותא דרבי יוסי נקטה דאפילו הכי פטרו מן המתנות. (2) לדעת רבי טרפון חולקין, ואמרינן דרבי טרפון הדר ביה ממאי דסבר דיתן הבריא לכהן. ולדעת רבי עקיבא אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ומסקינן דבסתמא וודאי דכולי עלמא מודו דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואינו נותן לכהן כלום. ופלוגתתם היא רק בגוונא דנתנם לרועה כהן, דרבי טרפון סבר דמזכה לו בחצירו [והתוס' הוסיפו דאפילו בלא קנין מהני דגמר ומשעבד נפשיה משום המצוה. אי נמי הרועה פותח וסוגר הדלת, ובהכי קנה לחצר], וכיון דברשות שניהם הוא יחולקו. ורבי עקיבא סבר דבמקום פסידא אינו מקנה לו המקום, והוי כולו ברשות הבעלים. (3) בסתמא אין הרועה מקנה לאף אחד רשותו, ומניח ביניהם. ואיכא בתוס' שני צדדים האם יחולקו או דכל דאלים גבר. וכתבו התוס' דאיירי דווקא היכא דהפקידו לו שלא מדעתו, אבל מדעתו הרי חייב בשמירה וצריך לדעת של מי מת. (4) רבי טרפון אמר דיתן הבריא לכהן [אמנם לבסוף הדר ביה]. ולרבי עקיבא המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו נותן לכהן אלא הכחוש. ואמרינן דאי מדפליג רבי עקיבא ברישא גבי רחל שילדה שני זכרים, ליכא להוכיח להכא, דאיכא למימר דשאני התם דתרווייהו מחד רחל נפקי, אבל הכא דכל חד נפק מחד, שפיר איכא למימר דאותו הנולד יחידי וודאי בריא טפי מן התאומים.

2. (1) לדעת אביי הברייתא מעולם לא התספקה בהא, דהא כיון דכתיב "בכור" בעינן בכור לכל מילי. ולרבינא הברייתא סברה דבכור לדבר אחד נמי חשיב בכור, אלא דממעטינן ליה מדכתיב "פטר רחם". (2) לדעת רבי עקיבא במתניתין וודאי אינו בכור משום דבעינן פטר רחם. ולדעת רבי טרפון איכא למימר דשפיר הוי בכור דסגי בהא דהוא בכור ללידה, אמנם מספק אינו נותנו לכהן אלא נאכל במומו. ומכל מקום היכא דיצאה נקיבה לפניו אף רבי טרפון מודה דלאו בכור הוא, דלהכי אהני מאי דכתיב פטר רחם. (3) זכר פטר רחם שיצא לפניו זכר דרך דופן, לדעת רבי טרפון הוא ספק בכור, משום דשמא בכור לדבר אחד נמי הוי בכור. ולדעת רבי עקיבא וודאי אינו בכור. ואמרינן בברייתא בגמ' דילפינן לה מדכתיב "בכור", ונחלקו בגמ' האם משמעות "בכור" הוי בכור לכל מילי ולא סגי בהא דהוא בכור לרחם, או דמיתורא דבכור שמעינן לה, דהא אי הוי בכור בכהאי גוונא למאי כתיב בכור, דהא למעט נקיבה לפניו מפטר רחם יש למעט. אמנם היכא דיצאה נקיבה לפניו, רק אם דרשינן בכור לכל מילי יש למעט, אבל בלאו הכי הא יש לומר דסגי בהא דבכור הוא לזכרים ולרחם. (4) לדעת רש"י בכור הוא הכלל הצריך לפרט דהא לא ידעינן האם בבכור לכל מילי איירי או בבכור לדבר אחד איירי. ופטר רחם וזכר הוי פטר הצריך לכלל דהא לא ידעינן האם בכור לזכרים או פטר רחם לאחר יוצא דופן נמי הוי בכור. והתוס' כתבו, דבכור שפיר הוי כלל כשאר כללי דעלמא דהרי מרבי כל מידי והפטר ממעט, ובסוגיין אתי לבאר רק פטר הצריך לכלל, וכלל הצריך לפטר הוא מה ששינוי לענין כיסוי הדם, דמכללא שמעינן רק כיסוי למעלה, ומדכתיב יתורא ד"ב" שמעינן דבעינן אף מלמטה. ועוד ביארו, דפטר רחם ובכור תרווייהו הוי כלל ותרווייהו הוי פטר, והכלל צריך לפטר והפטר צריך לכלל.

3. (1) מבואר במתניתין דדעת רבי ישמעאל דהיא עומדת בספק. ולדעת רבא היינו רק לשיטת רבי מאיר דחיישינן למיעוטא, וכתבו התוס' דאף שיש לסומכה לחזקה שלא ילדה, מכל מקום לא הוי אלא מחצה על מחצה ומשום הכי אינו וודאי לכהן. אבל לרבנן דלא חיישינן למיעוטא יש לסמוך על רוב בהמות שיוולדות תוך שנתן ולומר דוודאי ביכרה. ולדעת רבינא, הכא אף רבנן מודו משום דהוי רוב התלוי במעשה דהרבעה, ולא סמכינן בהא ארובא. (2) ברובא דאיתא קמן אף רבי מאיר מודה, דהא כתיב להדיא בקרא אחרי רבים להטות. (3) חליצת קטנה מדאורייתא הוי חליצה משום דדווקא גבי היבם כתיב איש. אבל חליצה לקטן וודאי לא מהניא. ומכל מקום מדרבנן אף חליצת קטנה לא מהניא וכתבו התוס' דהוא משום גזירה אטו קטן, ולרבי מאיר דפסל ביבום משום דחייש למיעוטא שמא תמצא איילונית, איכא למימר דהוא גזירה אטו יבום. ועוד כתבו התוס' דאיכא גירסאות בבלי אי חליצתה כשרה או פסולה.

4. (1) לדעת רבי ישמעאל אינו צריך לחשוש לבכורה, משום דאינה יולדת תוך שנתה. ומסקינן, דאם ראינו שטינפה תוך שנתה וודאי דנפטרת מן הבכורה, אלא סבר רבי ישמעאל דאין צריך לחוש למיעוט המטנפות, דאף דאמר רבא דרבי ישמעאל חייש למיעוטא, היינו להחמיר. אי נמי, אם איתא דטינפה סבירא ליה דלא היתה יולדת תוך שנתה, ומדילדה הרי ראייה שלא טינפה. ולדעת רבי עקיבא ורבי יהושע, אף בתוך שנתה יש לחוש שמא טינפה ואינה חייבת בבכורה. וכתבו התוס' דאף דרבי יהושע לא חייש למיעוטא, וכל שכן הכא דיש להעמידה בחזקתה שאכתי לא ילדה, מכל מקום לענין ממון חזקת ממון עדיפא ואין הכהן יכול להוציאו, ואף לרבנן דאזלי בתר רובא, שאני הכא דהוי ממון שאין לו תובעין, או דליכא למימר הכא קים ליה בנפשאי דהוא מן הרוב, אבל לענין קדושת בכורה, וודאי דאף רבי יהושע מודה דיש לחוש. אי נמי כתבו התוס', דאיכא הכא חזקה דרוב בהמות מתעברות בזמן הראוי להם להתעבר ומשום הכי חיישינן למיעוט המטנפות. והיכא דהגוי אומר דכבר ביכרה, כתבו התוס' לקמן (כא:): דאינו נאמן משום דלהשביח מקחו אומר כן. (2) מעיקרא אמרינן דבהא גופא פליגו רבי ישמעאל עם רבי עקיבא ורבי יהושע, אמנם מסקינן דכולי עלמא מודו דטינוף פוטר. אמנם לדעת זעירי דאין טינוף פחות משלושים יום, כל דראינו דחזרה וילדה פחות מששה חדשים שלמים לאחר הטינוף, הרי ראייה שהטינוף לא היה טינוף גמור ואינו פוטר. והני מילי אי נימא דאינה יולדת למקוטעין, אבל אי יולדת למקוטעין אינו ראייה מהא דילדה פחות מששה חדשים, וכן אי נימא דמקצת היום ככולו אינו ראייה. וטינוף מבואר לקמן (כא:): היינו הפילה עור שהרועים אומרים עליו דנעצר רחמה ונימוק העובר. אי נמי דהפילה כמין אבעעות של דם. (3) כתבו התוס', דהיכא דאיכא חזקה בהדי מיעוטא חייש רבי מאיר למיעוט מדאורייתא. אבל אי ליכא חזקה בהדה, אינו אלא מדרבנן, ולא אזלינן בתריה להקל אלא עם חזקת ממון או חזקה אחרת כגון דרוב בהמות מתעברות בהגיע זמנם.

5. (1) מסקינן דאליבא דרבי יהושע חלב פוטר מבכורה, דאינה חולבת אלא אם כן ילדה כבר, ולא חיישינן למיעוט דחולבות אף בלא שילדו. וכתבו התוס' דאף דבעלמא כל דאיכא חזקה בהדי מיעוט חייש רבי יהושע למיעוט, שאני הכא דאיכא חזקה פטור לולד דהא במעי אמו לא היה קדוש בבכורה. אבל רבי עקיבא סבר דחלב אינו פוטר דיש לחוש למיעוט ואף איכא בהדה חזקה שלא ילדה.

2) כתבו התוס' דאיכא למימר דמאי דבעינן בהמה מיינקת היינו היכא דחזינן דחלבה קודם לידתה, דבהא אמרינן דאם מניקה על כרחך דילדתו משום דלא מרחמא ליה אי לאו דבנה הוא, אבל בלאו דראינו שחולבת, לא חיישנן למיעוטא ויש לפוטרה בחלב גופיה. ועוד כתבו התוס' דרשב"ג גופיה איכא למימר דחייש למיעוטא ולהכי אין חלב גרידא ראייה, כדמשמע מהא דחשש לנפל במת תוך שלושים יום.

יא. 1) אי נסבור כזעירי דאין טינוף פחות משלושים יום, לא משכחת לה ממש באותה שנה, דהא ימי עיבורה הם חמשה חודשים, ואינה מתעברת אלא חודש מאז לידתה, ועוד חודש בין לידה עד שמקבלת זכר.

2) באופן שילדה שלש בנות וכל אחת מן הבנות ילדה שלש בנות, או אחת שלש ועוד שתיים שתיים, ודווקא בבנות, דאי בבנים הא איכא הכא שלש בנים קדושים בבכורה ואינם נכנסים לדיר להתעשר. ואי נימא דלא כזעירי דיש ל' יום לטינוף, או דנימא דיולדת למקטועים או דמקצת היום ככולו, שפיר משכחת לה אף באותה שנה. ואי איירי בשנה מעוברת, אף משכחת לה דהזקנה גופה תכנס עמהם לדיר להתעשר.

3) מבואר בסוגיין דהוא חמשה חודשי שנת לבנה, דהא אמרינן דאי מקצת היום ככולו משכחת לה באותה שנה שהולדות יתעברו לאחר ששה חודשים וילדו עד ראש חודש אלול הבא דהוא הזמן למעשר בהמה. ובחמורה כתבו התוס' דמבואר בירושלמי דפעמים הוא י"ב חודש לחודשי לבנה ופעמים לחודשי חמה.

יב. 1) דעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, ואיכא צד בגמ' דרבנן פליגי עליה. ולדעת רבי שמעון ילפינן לה העברה העברה מבכור דכשם שבכור קדוש מיד בלידתו הוא הדין מעשר. ומסתברא טפי ללומדו מבכור ולא בשאר קדשים בגזירה שוה דתחת, משום דהעברה לישנא דקדושה הוא, ומסתברא טפי ללמוד לקדושה מהעברה דבכור. ומעשר דומה לבכור בהא דאין נפדים במומן, וכן נאכלים במומן, וכן אין נשחטין באיטליו, וכן קדושים אפילו בעלי מומים מעיקרן, ואין תמורתן קריבה. ודומה לשאר קדשים בהא דאינו דווקא זכר ואינו דווקא בכור, וכן צריך להקדישן בידיים, וכן אינם ממתנות כהונה.

2) לדעת רב וודאי דלא ביכרה, דאם כבר ביכרה היה מודיעו כדי להשביח מקחו דאינו חייב ליתן לכהן, אי נמי דאין לחוש שתסתכן בלידה. ולדעת שמואל הוי בכור מספק, דשמא סבר המוכר דלשחיטה קונהו ומשום הכי לא ראה לנכון להודיעו מענין הבכורה. ולדעת רבי יוחנן וודאי כבר ביכרה, דאי לאו דביכרה היה מודיעו להצילו מן האיסור. ואמרינן דאף דלענין אותו ואת בנו יכול לסמוך על הא דהמוכר לא הודיעו, אכתי אינו ראייה להכא, משום דבאותו ואת בנו על המוכר להודיע כדילפינן מדכתיב "ביום אחד" דהוא יום המיוחד דטעון כרוז, והתוס' ביארו, דכיון דידוע דלשחיטה קונהו היה לו להודיעו להצילו מאיסור.

3) מעיקר הדין אין צריך לנהוג בו כלל קדושה, משום דדבר הקדוש בבכורה הוי מיעוט, משום דסמוך מיעוט נדמה למחצה נקבות. אמנם בהפילה חררת דם תיקנו לקובריה כדי להודיע שנפטרת מן הבכורה.

יג. 1) דעת רבי חייא דאינה מטמאה במגע ובמשא, והוא הדין דלשיטתו אין השליא דאדם מטמאת באוהל, משום דאזלינן בתר רובא, ואיכא ביה רוב דם וגוונים היוצאים עמו. וכן דעת רבי שמעון. אבל רבנן סברי דכן חיישינן משום טומאה. וכתבו התוס' דאם הוציאו לשליא בספל, אף רבנן מודו לרבי שמעון דבטל.

2) לדעת רבי מאיר רק בגוונא דיעגיל ראשו כפיקה של שתי של צמר חשיב פתיחת הקבר, ונפקא מינה לענין לטמא באוהל, ובבהמה לענין דלא חשיב טומאה בלועה היכא דהושיט הרועה ידו למעיה. ולדעת רבי יהודה רק בגוונא שהעגיל כפיקה של ערב דהיא יותר גדולה. ולדעת רבי אליעזר בר צדוק, סגי שיפתח באופן שיראה מבית רחמה טפיפיות. ומשמיה דרבי יוחנן אמרו, דבאשה הוא כשל שתי ובבהמה הוא כשל ערב.

3) שיעורו כפיקה גדולה של סקאין, והיינו כחותם המרצופין שעושים לחביות הבאות מבית לחם. ונלרשיי היינו בית יד בחלק העליון של הכיסוי. ולתוס' היינו בית יד בצד מגופת החבית]

4) משיקו במים וטהר ממה נפשך, דאם רובו ציר, הרי המים המועטים בטלים בציר דאינו מקבל טומאה (עיין רש"י ותוס'). ואם רובו מים הרי מהני השקה למים. ודעת רבי ירמיה דהאי תקנה לא מהניא אלא לטבל בה את פיתו, אבל לקדירה אמרינן דמצא מין את מינו וחוזרת הטומאה וניעורה. וכתבו התוס' דליכא למימר הכא סלק את מינו כמי שאינו ואינו מינו רבה עליו ומבטלו, משום דהמינו נטמא מחמת המים הטמאים. ובעמוד ב' כתבו התוס' דשמא פליג אדינא דסלק. וכן אין לדון הכא משום נותן טעם, דרק לענין איסורים אזלינן בתר טעם.

יד. 1) לדעת רבי אליעזר יש לו להרים אחד ותירקב כדין תרומה טמאה, שאני אומר שאותה שהרים זו היא שנפלה, [והתוס' הביאו בשם הירושלמי דתישרף. והעלו התוס' ב' צדדים האם היינו תישרף דומיא דתירקב בלא הנאה, או דהירושלמי פליג אבבלי], ומכל מקום לענין טומאה יש להחמיר כאילו לא בטלה, ויש לאוכלה רק באופן שלא נילושה במשקין או בלישה רק במי פירות, או באופן שיחלקנה שלא יהיה כביצה במקום אחד. ומסקינן דהוא גזירה שמא יבוא ליטול מהם קב ועוד לבטל קב טמא, ובכהאי גוונא הטומאה תעורר לטומאה ולא יהיה ביטול. ולדעת חכמים אינו צריך להרים אחד, ומכל מקום יש להחמיר כרבי אליעזר לא לאוכלו באופן המקבל טומאה. וסבר רב דימי להוכיח מהכא דאמרינן חוזר וניעור אף גבי טומאה. וכתבו התוס' דוודאי דאף באיסורין סבירא ליה דחוזר וניעור. ומה דאמר לענין יין נסך דקמא קמא בטיל, היינו דווקא היכא דליכא ביה נותן טעם או דליכא רובא, אבל בלאו הכי לא מהני קמא קמא בטיל, [ועיין שם שביארו אמאי הוצרך כלל לקמא קמא בטיל].

2) לענין חולין לא חיישינן להכי, משום דידוע דשם טומאה לא פקע על ידי הרוב טהור. אבל הכא בתערובת תרומה, כיוון דהתרומה בטלה סבר דאף הטומאה דיידה בטלה ושפיר יכול לבטל בה קב טמא.